

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายและลักษณะของวัยรุ่น
2. ทักษะติดต่อเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส
3. การทำหน้าที่ของครอบครัว
4. ระดับความนับถือตนเอง
5. ปัจจัยพื้นฐานในการมีกิจกรรมทางเพศก่อนสมรส
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1

ความหมาย และลักษณะของวัยรุ่น

สุชา จันทร์เอม⁽⁹⁾ ได้อธิบายความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า วัยรุ่น (adolescence) มีรากศัพท์เดิมมาจากคำว่า adolescere ในภาษาละติน ซึ่งแปลว่า เจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ นั่นคือ เป็นวัยที่ย่างเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยถือเอาจากความพร้อมทางด้านร่างกาย ซึ่งเป็นระยะที่ร่างกายมีการเจริญเติบโตของระบบอวัยวะเพศ และสามารถทำงานได้เต็มที่ โดยในเพศหญิงจะมีประจำเดือน ส่วนเพศชายจะมีการผลิตเซลล์สืบพันธุ์

ศรีเรือน แก้วกังวาล⁽¹⁰⁾ ได้กล่าวถึงลักษณะโดยทั่วไปของวัยรุ่นว่าเป็นวัยที่มีลักษณะเด่นต่างทุกด้าน เช่น ทางกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงเร็วมากและเห็นได้ชัดเจน อธิบายการเปลี่ยนแปลงแต่ละด้านของวัยรุ่นได้ดังนี้⁽¹¹⁾

พัฒนาการทางกาย จะเจริญเติบโตถึงขีดสมบูรณ์เพื่อทำหน้าที่อย่างเต็มที่ ความเจริญเติบโตมีทั้งส่วนภายนอกที่มองเห็นได้ง่าย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก รูปร่าง ส่วนสัดส่วนของร่างกาย ฯลฯ และความเจริญส่วนภายใน เช่น การทำงานของต่อมบางชนิด โครงกระดูกแข็งแรงขึ้น การผลิตเซลล์สืบพันธุ์ในเด็กชาย การมีประจำเดือนของเด็กหญิง ฯลฯ ความเจริญเติบโตทางกายจะมีช่วงหนึ่งซึ่งเป็นระยะพัก แต่เมื่อผ่านช่วงนี้ไปแล้วจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็ว การสะสมไขมันในร่างกายจะมีมากกว่าวัยเด็กโดยเฉพาะในเด็กหญิง นอกจากนี้ระบบย่อยอาหารและการใช้ประโยชน์จากอาหารจะทำงานเร็วและมากกว่าเดิม

พัฒนาการทางอารมณ์ เด็กวัยนี้มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว มีความเข้มของอารมณ์สูงและไม่มั่นคง โดยระดับความเข้มของอารมณ์แต่ละอย่างขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพดั้งเดิมของเด็ก และสิ่งเร้าที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์ อารมณ์ที่เกิดกับเด็กวัยรุ่นนั้นมีทุกประเภท ไม่ว่าจะอารมณ์ประเภทใดก็มักมีความรุนแรงเปลี่ยนแปลงง่ายและยังควบคุมอารมณ์ไม่สู้ดี จนมีผู้รู้บางท่านเรียกอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นว่าเป็นแบบพายุनुแคม (storm and stress)

พัฒนาการทางสังคม เด็กวัยนี้จะให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมวัยมาก มีความผูกพัน

ในกลุ่มทั้งเพศชายและหญิง ภาระนี้จึงเริ่มต้นระยะกลุ่มที่แท้จริง เพราะกลุ่มยังสนองความต้องการทางสังคมด้านต่างๆ ซึ่งเด็กยังต้องการมากในระยะนี้ เช่น การเป็นบุคคลสำคัญ การต่อต้านผู้มีอำนาจ การหนีสภาพน่าเบื่อของบ้าน เป็นต้น

พัฒนาการทางความคิด ในระยะวัยรุ่นเด็กมีความเจริญเติบโตทางสมองถึงขีดเต็มที่ จึงสามารถคิดได้ในทุกๆรูปแบบของวิธีคิดหากได้รับการศึกษาอบรมมาตามขั้นตอนด้วยดี ระยะนี้เป็นระยะที่ได้จะแสดงความปรารถนาอย่างชัดเจน และเห็นความแตกต่างของเด็กวัยนี้กับวัยอื่นๆได้ชัด การเรียนรู้เรื่องยากๆ เรื่องที่เป็นนามธรรมซับซ้อนเด็กก็สามารถเข้าใจได้ง่าย อย่างไรก็ตามพืงนึกเสมอว่า คุณภาพของความคิดขึ้นกับคุณภาพของสมอง พันธุกรรม การเรียนรู้ในวัยที่ผ่านมา และบทเรียนทางวิชาการต่างๆที่เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้อต่อพัฒนาการความคิดของเด็ก

ตอนที่ 2

ทัศนคติต่อเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส

ความหมายของทัศนคติ

กิลฟอร์ด⁽¹²⁾ กล่าวว่า ทัศนคติเป็นอารมณ์ที่สลับซับซ้อนของบุคคลที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เช่นบุคคล สถาบัน หรือเรื่องราวต่างๆทางสังคม

อานาซตาซี⁽¹³⁾ กล่าวว่า ทัศนคติเป็นความโน้มเอียงที่แสดงออกในทางชอบหรือไม่ชอบสิ่งต่างๆ ทัศนคติไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่อ้างอิงได้จากพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมาทางภาษาและไม่ใช้ภาษา

ดวงเดือน⁽¹⁴⁾ กล่าวว่า ทัศนคติเป็นรากฐานของพฤติกรรม การทราบทัศนคติของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นทางลัดในการที่จะเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลนั้นในสถานการณ์ต่างๆ

เทรียนดิส⁽¹⁵⁾ ให้ความหมายทัศนคติไว้ว่า เป็นความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความเห็นที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ภายหลังจากที่ได้รับประสบการณ์หรืออิทธิพลจากเรื่องนั้นๆมาแล้ว และเป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆต่อเรื่องนั้นๆ

คุณลักษณะของทัศนคติ⁽¹⁶⁾ ได้มีผู้แบ่งลักษณะของทัศนคติไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ มิได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เมื่อเด็กเกิดการเรียนรู้ย่อมจะมีความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้น นั่นก็คือเกิดทัศนคตินั่นเอง

2. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ถ้าสภาพแวดล้อม สถานการณ์ เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป

3. ทัศนคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอก เราสามารถทราบได้ว่าบุคคลมีทัศนคติในทางยอมรับหรือไม่ยอมรับ โดยการสังเกตพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก อาจแสดงออกด้วยคำพูดหรือสีหน้า ท่าทางพอใจหรือไม่พอใจ

4. ทัศนคติเป็นสิ่งที่ซับซ้อนเพราะขึ้นอยู่กับหลายประการ เช่นประสบการณ์การรับรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็น อารมณ์ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ฉะนั้นจึงแปรผันได้

5. ทัศนคติเกิดจากการเลียนแบบ โดยสามารถถ่ายทอดออกไปสู่บุคคลอื่นได้ หากเราเห็นว่าพฤติกรรมของบุคคลที่เรายอมรับนั้นดีงาม จึงเลียนแบบเป็นเยี่ยงอย่าง

6. ทิศทาง ปริมาณ ความเข้มข้นของทัศนคติ ทิศทางของทัศนคติมี 2 ทาง คือทิศทางสนับสนุนหรือในทางบวก และทิศทางต่อต้านหรือในทางลบ ปริมาณมีตั้งแต่พอใจอย่างยิ่ง ปานกลาง จนถึงไม่พอใจอย่างยิ่ง ความเข้มข้นก็แล้วแต่ว่าจะมีความรู้สึกสุดปลายไปด้านใด

7. ทัศนคติอาจเกิดขึ้นจากจิตสำนึกหรือจิตไร้สำนึกก็ได้ เมื่อบุคคลเรียนรู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับอะไรก็จะมีจิตสำนึกที่สมบูรณ์ เพราะได้สังเกตเห็นคิดพิจารณาเหตุผล วิเคราะห์จนแน่ใจว่าถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ทัศนคติที่เกิดขึ้นลักษณะนี้ เรียกว่าเกิดจากจิตสำนึก แต่ในบางกรณีทัศนคติอาจเกิดขึ้นโดยปราศจากจิตสำนึกก็ได้เป็นความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีการคิดพิจารณาไตร่ตรองแต่อย่างใด เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ ห้ามพูดเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ จึงไม่กล้าพูดถึงเคยชินจนกระทั่งมีความรู้สึกว่าการพูดถึงเรื่องเพศเป็นเรื่องหยาบคาย ตำขำน่าอาย มีทัศนคติในทางที่ไม่ยอมรับโดยอัตโนมัติโดยไม่รู้สึกรู้ตัว คือ โดยปราศจากจิตสำนึก

8. ทัศนคติมีลักษณะคงทนถาวรพอสมควร เกิดจากความรู้สึกที่สะสมมานานพอสมควร ถึงแม้ทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ แต่ไม่ได้หมายความว่า เปลี่ยนแปลงในระยะชั่วครู่ ชั่วยามหรือในวันหนึ่ง ทัศนคติดีเยี่ยมมีความคงทนยากที่จะเปลี่ยนแปลง หากจะเปลี่ยนความรู้สึกได้ต้องใช้เวลา สถานการณ์ เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจนเกิดการเรียนรู้ใหม่

9. บุคคลแต่ละคนย่อมมีทัศนคติต่อบุคคล สถานการณ์สิ่งเดียวกัน แตกต่างกันได้ทั้งนี้แล้วแต่ประสบการณ์ของบุคคลนั้น

องค์ประกอบของทัศนคติ

เทรียนดิส ได้แบ่งองค์ประกอบของทัศนคติเป็น 3 ปัจจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความคิด (The cognitive component) เป็นการที่สมองของบุคคลรับรู้และวินิจฉัยข้อมูลต่างๆที่ได้รับ ทำให้เกิดทัศนคติซึ่งแสดงออกในแนวคิดที่ว่าอะไรถูก อะไรผิด
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The affective component) เป็นลักษณะทางอารมณ์ของบุคคลที่คล้อยตามความคิด ถ้าบุคคลมีความคิดในทางที่ดีต่อสิ่งใดก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ทัศนคติจะออกมาในรูปของความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ
3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (The behavioral component) คือความพร้อมที่จะกระทำหรือตอบสนอง ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความคิดความรู้สึกของบุคคลที่จะแสดงออกในรูปการยอมรับหรือปฏิเสธ การเข้าหาหรือการถอยหนี

แหล่งทัศนคติ

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learning) จากแหล่งทัศนคติ (Source Attitude) ต่างๆที่มีอยู่มากมาย สามารถสรุปได้ดังนี้⁽¹⁷⁾

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีหรือไม่ดี จะทำให้เขาเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปตามทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน เช่น นายก. เคยพูดคุยกับนาย ข. ด้วยไมตรีที่ดี ก็จะทำให้ นาย ข. รู้สึกชอบหรือมีทัศนคติที่ดีต่อนาย ก.
2. การติดต่อสื่อสารจากบุคคลอื่น (Communication from Others) การได้รับการติดต่อสื่อสารจากบุคคลอื่น จะทำให้เกิดทัศนคติต่อการรับรู้ข่าวสารจากบุคคลอื่นได้ เช่นเด็กที่เคยได้รับการสั่งสอนจากผู้ใหญ่ว่าทำอย่างนี้ไม่ดี ก็จะทำให้เด็กมีทัศนคติต่อการกระทำต่างๆตามที่ได้รับทราบมา
3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติได้ เช่น เด็กมีความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อเห็นว่าพ่อแม่แสดงท่าว่าไม่ชอบสิ่งใดก็ตาม เด็กจะเลียนแบบคือไม่ชอบสิ่งนั้นด้วย
4. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น โรงเรียน วัด หน่วยงานต่างๆ ซึ่งสถาบันเหล่านี้จะเป็นแหล่งที่มา และสนับสนุนให้คนเกิดทัศนคติบางอย่างขึ้นมาได้

การวัดทัศนคติ นักจิตวิทยาสังคมวัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ⁽¹⁸⁾

1.ทิศทาง (Direction) หมายถึง การประเมินค่าการรู้ ความรู้สึก และการพร้อมกระทำ ในด้านที่เป็นบวกหรือลบ ซึ่งหมายถึงดีหรือเลว เช่น เกี่ยวกับองค์ประกอบทางการรู้ ก็สามารถวัดได้ว่าบุคคลมีความรู้ในประเด็นที่ต้องการวัด ในทางที่ว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว ส่วนที่เกี่ยวกับองค์ประกอบทางความรู้สึก ก็สามารถวัดว่า บุคคลมีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นไปในทางบวกหรือลบ คือไปทางชอบ พอใจ หรือไม่ชอบ ส่วนที่เกี่ยวกับองค์ประกอบทางการพร้อมกระทำ ก็สามารถวัดได้ว่า บุคคลพร้อมที่จะกระทำต่อสิ่งนั้นในทางบวกหรือลบ ซึ่งทางบวก หมายถึง การพร้อมที่จะให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือ ส่วนทางลบหมายถึง ความพร้อมที่จะทำลายหรือขัดขวางความเจริญของสิ่งนั้น

2.ปริมาณ (Magnitude) หมายถึง ความเข้มข้นหรือปริมาณความรุนแรงของทัศนคติไปในทิศทางบวกหรือลบ นั่นคือ บุคคลอาจมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งอย่างรุนแรงและต่ออีกสิ่งหนึ่งเพียงเบาบาง ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งนั้น

ประโยชน์ของการวัดทัศนคติ

ประโยชน์ของการวัดทัศนคติ คือเพื่อทำนายพฤติกรรม และวางแผนทางการป้องกันแก้ไขพฤติกรรมนั้นๆ เนื่องด้วยทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลย่อมเป็นเครื่องแสดงว่า เขามีความรู้ทางด้านที่ดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด และเขามีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นเพียงใด ทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งนั้นจึงเป็นเครื่องทำนายว่าบุคคลนั้นจะมีการกระทำต่อสิ่งนั้นไปในทำนองใดด้วย ฉะนั้นการทราบทัศนคติของบุคคลย่อมช่วยให้สามารถทายการกระทำของบุคคลนั้นได้ แม้จะไม่ถูกต้องเสมอไปก็ตาม ความสามารถในการทำนายพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคน เพราะการทราบล่วงหน้าว่าบุคคลจะทำอย่างไรและคิดอย่างไรนั้น จะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้องและอาจเป็นแนวทางให้ผู้อื่นสามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นด้วย

วรัญญู กุลดิลก⁽¹⁹⁾ กล่าวว่า ทัศนคติในเรื่องเพศของเด็กวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่การแสดงของพฤติกรรมทางเพศของเด็กวัยรุ่น กล่าวคือ พฤติกรรมทางเพศของบุคคล เป็นผลมาจากทัศนคติในเรื่องเพศของบุคคลนั้น ซึ่งทัศนคติในเรื่องเพศมาจากการที่บุคคลนั้นได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาจากครอบครัว ได้รับความรู้เรื่องเพศจากครอบครัว ในลักษณะไหนก็จะมีทัศนคติอย่างนั้น และจะส่งผลไปถึงการมีพฤติกรรมทางเพศด้วย

พัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development)⁽²⁰⁾

ค่านิยมของคนมักเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่เขาอาศัยอยู่ในสังคม ความเชื่อทางศาสนา ศีลธรรมประจำใจของเขา อันจะเป็นเครื่องชี้ทิศทางพฤติกรรมของเขา ลอเรนส์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้สร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม โดยเขาเชื่อว่า จริยธรรม (moral) ของแต่ละบุคคลนั้นแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ตามระดับวุฒิภาวะ ซึ่งไม่จำเป็นต้องพิจารณาควบคู่ไปกับพัฒนาการทางสติปัญญา เพราะบางคนอาจมีระดับวุฒิภาวะทางสติปัญญาขั้นสูงสุดแล้ว แต่พัฒนาการทางจิตใจยังไม่ถึงขั้นสูงสุด อย่างไรก็ตาม พัฒนาการทางจริยธรรมก็มีแบบแผนที่แน่นอนและมีพัฒนาการไปตามระดับขั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลจากวัฒนธรรมที่เด็กเติบโตขึ้นมา

โคลเบอร์กแบ่งระดับจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ

1. ระดับก่อนการมีจริยธรรมของตนเองอย่างมีระเบียบแบบแผน (The preconventional level)

2. ระดับการมีจริยธรรมของตนเองอย่างมีระเบียบแบบแผน (The conventional level)

3. ระดับการมีจริยธรรมด้วยวิจรรณญาณ (The post conventional level)

ซึ่งแต่ละระดับนั้นยังแบ่งเป็นขั้นพัฒนาการย่อยอีกระดับละ 2 ขั้น ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนการมีจริยธรรมของตนเองอย่างมีระเบียบแบบแผน (The preconventional level)

1.1 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับการลงโทษและการเชื่อง นั่นคือ เด็กจะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่จะถูกลงโทษหรือที่เด็กเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี

1.2 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับการไฝหารางวัล เด็กคิดว่าพฤติกรรมที่ดี ก็คือ พฤติกรรมที่ทำแล้วได้รับรางวัลจากผู้ใหญ่ รางวัลนั้นอาจเป็นสิ่งของหรือคำชมเชย

ระดับที่ 2 ระดับการมีจริยธรรมของตนเองอย่างมีระเบียบแบบแผน (The conventional level)

2.1 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับการได้รับคำชมเชย หลีกเลี่ยงการตำหนิตีติเยนจากบุคคลใกล้ชิด

2.2 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับผู้ที่มีอิทธิพล (Authorities) เช่น ครู ตำรวจ รัฐบาล หรือกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ระดับที่ 3 ระดับศีลธรรมด้วยวิจารณญาณ (The post conventional level)

3.1 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับมาตรฐานของสังคม (social contracts) หมายถึง พฤติกรรมที่ดีคือ พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ

3.2 พฤติกรรมขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ของตัวเองด้วยเหตุผล และความรู้สึก รับผิดชอบ (individual principles)

ตอนที่ 3

การทำหน้าที่ของครอบครัว

ความหมายของครอบครัว

ความหมายตามพจนานุกรม หมายถึงผู้ร่วมครัวเรือน ได้แก่สามีภรรยาและบุตร

ความหมายทางสังคมวิทยา หมายถึง รูปแบบของการที่บุคคล 2 คน หรือกลุ่มบุคคล สร้างแบบ (pattern) หรือโครงสร้าง (structure) ของการอยู่ร่วมกัน

ในความหมายของนักจิตวิทยา ครอบครัวคือสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นในครอบครัว⁽²⁰⁾

ความสำคัญของครอบครัวต่อสมาชิก⁽²⁰⁾

ครอบครัวมีผลต่อพัฒนาการทุกด้านของสมาชิกแต่ละคนมาก เพราะครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกของมนุษย์ ครอบครัวมีความสำคัญต่อสมาชิกในประเด็นหลักต่อไปนี้

1. ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ซึ่งปรากฏในทุกลักษณะของครอบครัวอย่างน้อยที่สุดเมื่อเด็กอยู่วัยในทารก
2. ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ถ้าความสัมพันธ์นี้ดี ครอบครัวก็จะมั่นคงและสร้างสรรค์ สมาชิกในครอบครัวก็จะพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต
3. ความสำคัญในหน้าที่ 4 ประการของครอบครัวที่มีต่อบุคคลจะปรากฏในทุกวัฒนธรรม คือ 1. ให้นบทเรียนในการต่อสู้ชีวิต 2. บทบาททางเพศทั้งชายและหญิง 3. ค่านิยม 4. ทัศนคติในการประกอบอาชีพและสุนทรียภาพแห่งชีวิต

การทำหน้าที่ของครอบครัวตามกรอบแนวความคิดของแมคมาสเตอร์ (The McMaster Model of Family Functioning)⁽²¹⁾

แบ่งการทำหน้าที่ของครอบครัวเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ : การแก้ปัญหา, การสื่อสาร, บทบาท, การตอบสนองทางอารมณ์, ความผูกพันทางอารมณ์ และการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งบางทฤษฎีศึกษาการทำหน้าที่ของครอบครัวโดยเน้นเฉพาะด้าน เช่นด้านการสื่อสาร, ด้านบทบาท แต่กรอบแนวความคิดของแมคมาสเตอร์นั้นไม่ได้เน้นว่าด้านใดเป็นพื้นฐานของการทำหน้าที่ครอบครัวแต่ให้ความสำคัญกับทุกด้านเพื่อเข้าใจครอบครัวให้ได้มากที่สุด รายละเอียดของการทำหน้าที่ของครอบครัวด้านต่างๆมีดังนี้

1.การแก้ปัญหา (problem solving) หมายถึง ความสามารถของครอบครัวในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ครอบครัวดำรงสภาพและสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่างๆได้ “ปัญหา” หมายถึง สิ่งที่มาคุกคามเสถียรภาพและขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในอันที่จะดำรงอยู่อย่างปกติสุข อาจแบ่งปัญหาได้เป็น2แบบคือ

1) ด้านวัตถุ (instrumental) ได้แก่ ปัญหาที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่นปัญหาการเงิน ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2) ด้านอารมณ์ (affective) ได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัว

ขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาของครอบครัว

- 1.ระบุปัญหา
- 2.ปรึกษาปัญหากันเพื่อหาวิธีการแก้ไขทั้งภายในและภายนอกครอบครัว
- 3.หาแผนการแก้ปัญหาในครอบครัวไว้หลายๆทาง
- 4.ตัดสินใจเลือกแผนการที่เหมาะสม
- 5.กระทำตามแผนการ
- 6.ตรวจสอบการกระทำ
- 7.ประเมินผลสำเร็จจากการกระทำ

ครอบครัวที่ปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพดีนั้น จะแก้ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นด้วยความรวดเร็วง่ายดายและใช้เวลาไม่มาก ปัญหาที่ครอบครัวประสบจึงเป็นปัญหาใหม่ไม่เรื้อรัง ส่วนครอบครัวที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพนั้นมักแก้ปัญหาไม่เป็นระบบ และมักกลายเป็นปัญหาเรื้อรังต่อไป

2.การสื่อสาร (Communication) หมายถึง วิธีการที่สมาชิกในครอบครัวมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน การสื่อสารจะมี 2 แบบคือ การสื่อสารที่ใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด ซึ่งแนวคิดนี้จะเน้นที่การสื่อสารที่ใช้คำพูด เนื่องจากเป็นส่วนที่สามารถวัดหรือประเมินได้

เนื้อหาของการสื่อสารแบ่งเป็นสองประเภท ได้แก่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันหรือการสื่อสารเกี่ยวกับวัตถุ และเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอารมณ์หรือความรู้สึก ครอบครัวที่ปฏิบัติหน้าที่ได้นั้น จะมีการสื่อสารที่ชัดเจนและตรงสู่บุคคลเป้าหมายที่ต้องการสื่อ ถ้าการสื่อสารคลุมเครือหรืออ้อมค้อมมากเท่าไรก็จะทำให้ครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ดีเท่านั้น

3.บทบาท (roles) บทบาทในครอบครัว หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกประพฤติต่อกันและกันซ้ำๆเป็นประจำ เพื่อให้ครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ได้สมบูรณ์ บทบาทแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทเช่นเดียวกับการสื่อสาร คือบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และบทบาททางด้านอารมณ์ ครอบครัวที่ปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมจะมีการมอบหมายบทบาทและหน้าที่ให้สมาชิกแต่ละคน โดยความเห็นพ้องต้องกัน มีการปฏิบัติตามข้อตกลง ประสานกับบทบาทของสมาชิกคนอื่นๆด้วย ภารกิจของครอบครัวจะดำเนินไปได้ อย่างเหมาะสม ถ้ามีการมอบหมายบทบาทให้ครอบคลุมถึงหน้าที่ทุกด้านที่จำเป็นต้องกระทำและมีระบบควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตามบทบาท

4.การตอบสนองทางอารมณ์ (affective responsiveness) หมายถึง ความสามารถที่จะตอบสนองทางอารมณ์ต่อกันและกันอย่างเหมาะสม ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ อารมณ์ที่เกิดขึ้นแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ 1) อารมณ์ที่เกิดขึ้นในภาวะปกติ เช่น อารมณ์รัก ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนหวาน ความสุข ความยินดี และ2) อารมณ์ที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤติ เช่น ความกลัว ความโกรธ ความรู้สึกเศร้าสorrow ความผิดหวัง ครอบครัวที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ปกติจะสามารถแสดงอารมณ์ได้หลายอย่าง เหมาะสมทั้งด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ รวมทั้งเหมาะสมกับสถานการณ์ อย่างไรก็ตามการพิจารณาต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมด้วย

5.ความผูกพันทางอารมณ์ (affective involvement) หมายถึง ระดับของความผูกพันที่สมาชิกแต่ละคนมีต่อกัน รวมทั้งการแสดงออกซึ่งความสนใจและการเห็นคุณค่าของกันและกัน

แบ่งระดับความผูกพันทางอารมณ์เป็น 6 ระดับ ดังนี้

- 1.ขาดความผูกพัน สมาชิกไม่มีผลประโยชน์ต่อกัน ไม่มีกิจกรรมร่วมกัน เหมือนเพียงมาอาศัยอยู่ด้วยกัน
- 2.มีความผูกพันแต่ปราศจากอารมณ์ มีผลประโยชน์ต่อกันแต่มีความรู้สึกในความสัมพันธ์น้อย
- 3.ความผูกพันแบบหลงตัวเอง เกิดเมื่อมีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองและไม่เห็นความสำคัญของความรู้สึกผู้อื่น

4. ความผูกพันแบบเข้าอกเข้าใจ เป็นความผูกพันระดับที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด การมีกิจกรรมร่วมกันโดยให้ความสำคัญต่อความรู้สึกของผู้อื่น

5. ความผูกพันแบบมากเกินไป แสดงให้เห็นได้ทางการก้าวก่ายมากเกินไป ปกป้องมากเกินไป เอาใจใส่มากเกินไป

6. ความผูกพันแบบแยกกันไม่ได้ จัดเป็นภาวะที่ผิดปกติ มีความผูกพันมากจนขอบเขตระหว่างบุคคลไม่ชัดเจนพบเฉพาะในความสัมพันธ์แบบติดปกติดีอย่างมาก สมาชิกจะกระทำเหมือนเป็นคนๆเดียวกัน การแยกขอบเขตเป็นไปได้อย่างยากมาก

ความผูกพันแบบเข้าอกเข้าใจเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งความผูกพันที่มากเกินไปหรือน้อยไปก็หมายถึงการทำหน้าที่ที่ไม่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6. การควบคุมพฤติกรรม (behavior control) หมายถึง วิธีการที่ครอบครัวควบคุมหรือจัดการกับพฤติกรรมของสมาชิกในสถานการณ์จำเพาะ 3 สถานการณ์ คือ สถานการณ์ที่เป็นอันตราย (เช่น การวิ่งข้ามถนน ไปจนถึงการพยายามฆ่าตัวตายและการขับรถประมาท) สถานการณ์ที่เกี่ยวกับความสอดคล้องและการแสดงออกของความตึงเครียดและแรงขับทางกายและจิต (เช่น การกิน, การนอน, การขับถ่าย, เรื่องเพศและความก้าวร้าว) และการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของสมาชิกทั้งภายในและภายนอกครอบครัว การพิจารณาพฤติกรรมทั้งหมดของสมาชิกในแต่ละสถานการณ์เป็นสิ่งสำคัญในการประเมินการทำหน้าที่ของครอบครัวด้านนี้ การควบคุมพฤติกรรมนี้เป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกประพฤติตนอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น

ลักษณะการควบคุมพฤติกรรมในครอบครัวอาจแบ่งได้เป็น 4 แบบ⁽²²⁾

1. การควบคุมพฤติกรรมแบบเข้มงวด (rigid behavior control) ครอบครัวกำหนดหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนเอาไว้แน่นอน มีกฎที่เข้มงวดและมีบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืนกฎ ครอบครัวแบบนี้จะปฏิบัติภารกิจประจำวันได้ดี สมาชิกแต่ละคนรู้ว่าตนต้องทำอะไร แต่ผลเสียก็คือการปรับตัวจะเป็นไปอย่างลำบาก เนื่องจากไม่มีโอกาสต่อรองหรือเปลี่ยนแปลงกฎให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การควบคุมแบบนี้บางครั้งอาจนำไปสู่ปัญหาการต่อสู้ชิงอำนาจภายในครอบครัวและการต่อต้านแบบดื้อเงียบ

2. การควบคุมพฤติกรรมแบบยืดหยุ่น (flexible behavior control) ครอบครัวมีมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ แต่ก็มีควมยืดหยุ่นพอประมาณ มีการพิจารณาสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนกฎไปตามความเหมาะสม การควบคุมแบบนี้มีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นไปอย่างเข้าอกเข้าใจ สนับสนุนและยอมรับในแต่ละบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะอบรมให้เกิดระเบียบวินัย ไม่ใช่เพื่อที่จะมีอำนาจเหนือกว่า ทำให้สมาชิกรู้สึกอยากร่วมมือกันปฏิบัติตามกฎที่ตั้งไว้

3. การควบคุมพฤติกรรมแบบอะไรก็ได้ (laissez-faire behavior control)

ครอบครัวไม่มีทิศทางแน่นอนว่าสมาชิกควรปฏิบัติอย่างไร ไม่มีกฎสำหรับเรื่องใดๆเลย ใครจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ ไม่มีการชื่นชม การตัดสินใจหรือแทรกแซงจากสมาชิกอื่นเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม การมอบหมายบทบาทก็ไม่มี ความชัดเจน สมาชิกมักขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และมักมีปัญหาในการสื่อสารเพราะไม่มีใครฟังใคร ครอบครัวแบบนี้จะปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ค่อยดี เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวแบบนี้จะรู้สึกไม่มั่นคง การควบคุมตนเองไม่ดี และอาจมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเพื่อเรียกร้องความสนใจ

4. การควบคุมพฤติกรรมแบบยุ่งเหยิง (chaotic behavior control) ครอบครัวมีการควบคุมพฤติกรรมแบบขึ้นๆลงๆ บางครั้งเข้มงวด บางครั้งยืดหยุ่นและบางครั้งใครจะทำอะไรก็ได้ขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละคน ลักษณะแบบนี้ทำให้สมาชิกสับสนว่าควรจะปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์นั้นๆ การควบคุมแบบนี้เป็นแบบที่ไม่เหมาะสมที่สุด เพราะทำให้ครอบครัวไม่มีเสถียรภาพและไม่มีความเสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติหน้าที่

การที่จะประเมินว่าครอบครัวนั้นมีปัญหาหรือไม่อย่างไร จะมองไปที่การทำหน้าที่ของครอบครัวว่าครอบครัวทำหน้าที่ได้เหมาะสมหรือไม่ (Functional or Dysfunctional) ครอบครัวปกติ คือ ครอบครัวที่ทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพทั้งภาวะปกติและภาวะคับขัน ซึ่งหน้าที่หลักที่สำคัญของครอบครัวคือ การทำให้สมาชิกพัฒนาและดำเนินชีวิตได้เหมาะสมทั้งด้านชีวภาพ อารมณ์และสังคม เมื่อพิจารณาตามกระบวนการ (process) ที่เกิดขึ้นในชีวิตครอบครัว ก็อาจแบ่งภารกิจที่ครอบครัวจะต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาแล้วออกเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ คือ^(22,23)

1. ภารกิจพื้นฐาน (basic tasks) คือ งานพื้นฐานที่ครอบครัวจะต้องกระทำเพื่อให้สมาชิกสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งคือการจัดหาปัจจัยสี่ เช่น การจัดหาที่อยู่อาศัยให้สมาชิก การดูแลให้มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสม รวมทั้งการดูแลด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย เป็นต้น

2. ภารกิจด้านพัฒนาการ (developmental tasks) คือ ภารกิจของครอบครัวในอันที่จะช่วยเหลือและผลักดันให้สมาชิกพัฒนาไปอย่างเหมาะสมตามขั้นตอนของพัฒนาการทั้งในแง่พัฒนาการของแต่ละบุคคลและพัฒนาการของครอบครัว พัฒนาการของแต่ละบุคคล ได้แก่ การดูแลทารกอย่างเหมาะสม ให้สามารถพัฒนาความไว้วางใจขั้นพื้นฐาน (Basic Trust) หรือการช่วยเหลือให้ลูกวัยรุ่นพัฒนาความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง เพื่อเตรียมตัวก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นต้น ส่วนพัฒนาการของครอบครัว ได้แก่ การที่ครอบครัวพัฒนาไปเรื่อยๆ ตามขั้นตอนต่างๆของวงจรชีวิต การที่จะพัฒนาไปได้ดีนั้นครอบครัวจะต้องปฏิบัติ

ภารกิจหลายประการ เช่น การสร้างเอกลักษณ์ของครอบครัว ที่สมาชิกทุกคนจะตระหนักและยอมรับร่วมกัน การมีทิศทางในการพัฒนา (developmental themes) ที่เหมาะสมรวมไปถึงการสร้างขอบเขต (boundary) ที่ชัดเจน ทั้งภายในระบบครอบครัวเองและระหว่างครอบครัวกับระบบภายนอกอื่นๆ เป็นต้น

ครอบครัวที่ทำหน้าที่ได้ดีจะมีลักษณะที่ไวและเข้าใจต่อความต้องการของสมาชิกแต่ละคนและพยายามที่จะปรับการทำงานหรือปฏิสัมพันธ์ที่มีให้เหมาะสมกับขั้นตอนแห่งพัฒนาการที่ครอบครัวกำลังดำเนินอยู่ ครอบครัวที่ไม่มีความยืดหยุ่นหรือปรับตัวไม่ได้ต่อการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงของวงจรชีวิตก็จะเกิดปัญหา ปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดในช่วงต่อ (Transition) ระหว่างแต่ละตอนของวงจรชีวิต เช่น เมื่อลูกเปลี่ยนวัยเด็กไปสู่วัยรุ่น เป็นต้น

3.ภารกิจในยามวิกฤติ (crisis tasks) หมายถึง ภารกิจที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน วิกฤติการณ์หรือภาวะฉุกเฉินที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีมากมาย เช่น การตงาน การเจ็บป่วย การเสียชีวิต การหย่าร้างหรือแยกทางกันของสามีภรรยา ฯลฯ ภาวะดังกล่าวมีผลกระทบต่อสมาชิกบางคนหรือครอบครัวโดยรวม ผลกระทบอาจรุนแรงจนทำให้หน่วยครอบครัวแตกสลายได้ ความสามารถของครอบครัวที่จะจัดการกับภาวะวิกฤติ เป็นเครื่องบอกถึงความเข้มแข็งหรือสุขภาพจิตของครอบครัวนั้น บางครอบครัวสามารถจัดการกับวิกฤติการณ์ได้อย่างสงบและไม่เกิดผลร้ายตามมา แต่สำหรับบางครอบครัวเหตุการณ์อย่างเดียวกันอาจก่อให้เกิดวิกฤติการณ์อย่างรุนแรงก็ได้ ครอบครัวจะต้องปรับตัวและจัดการแก้ไขวิกฤติการณ์ดังกล่าว เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนและครอบครัวโดยรวมดำรงอยู่ได้อย่างสมดุลและพัฒนาต่อไปได้อย่างเหมาะสม

ตอนที่ 4

ระดับความนับถือตนเอง

ความหมายของความนับถือตนเอง

อูมาพร ตรังคสมบัติ⁽²⁴⁾ ได้ให้ความหมายของความนับถือตนเองไว้ว่าเป็นความคิดของบุคคลเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความหมายและมีประสิทธิภาพเพียงใด

ความนับถือตนเองเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมองตนเอง และประเมินตนเองว่าเป็นอย่างไร ตามปกติเมื่อคนเรามองตนเอง เราจะเห็นภาพสองภาพ ภาพแรกเป็นภาพในอุดมคติ เป็นสิ่งที่เราใฝ่ฝันอยากจะเป็น ส่วนภาพที่สองคือภาพตัวเราในความเป็นจริง หากภาพความเป็นจริงนั้นใกล้เคียงกับภาพในอุดมคติ เราจะมีความรู้สึกดีกับตนเอง มีความ

นับถือตนเองสูง แต่หากสองภาพนี้แตกต่างกันมาก เราก็จะมีความรู้สึกแยะ ความนับถือและความภาคภูมิใจในตนเองก็จะต่ำลง

บุคคลที่มีความนับถือตนเองสูงจะมองตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่ามีความหมายและมีสิ่งที่ดีอยู่ภายใน เมื่อมองแบบนี้ก็就会有ความสงบในจิตใจ พึงพอใจในตนเอง รักตนเอง รู้ว่าตนเองสามารถทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ได้ ไม่อิจฉาริษยา ไม่รู้สึกด้อยค่า นอกจากนี้เขายังมองว่าตนเองเป็นคนเก่ง มีความสามารถ ดังนั้นเขาจะมีความเชื่อมั่น กล้าคิด กล้าทำ กล้าเผชิญกับปัญหา ถือว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เมื่อล้มแล้วก็ยังกล้าลุกขึ้นมาสู้ต่อ

ส่วนผู้ที่มีความนับถือตนเองต่ำจะมีลักษณะตรงข้าม คือ รู้สึกว่าตนเป็นคนไร้ค่า ไร้มีความหมาย ไร้มีความสลักสำคัญอะไร ไม่มีอะไรดี ขาดความเชื่อมั่น ท้อถอยง่าย ขาดแรงจูงใจ ไร้มีความสุขในตนเอง หากสูญเสียความนับถือตนเองไปมากก็อาจกลายเป็นคนหวาดระแวง ซื่อจ้อ วิตกกังวล และอาจซึมเศร้าจนถึงขนาดฆ่าตัวตายได้

เบตนาร์, เวลส์, และปีเตอร์สัน⁽²⁵⁾ ให้นิยามความนับถือตนเองว่า เป็นการยอมรับตัวเองตามความรู้สึกส่วนตัวและความเป็นจริง ความนับถือตนเองสะท้อนว่าคุณคิดมองและให้ค่าตัวเองที่ระดับพื้นฐานของประสบการณ์ทางจิตวิทยาอย่างไร และการมองตัวเองที่แตกต่างของแต่ละคนทำให้เกิดโครงสร้างของความรู้สึกที่เกี่ยวข้องเนื่องจากบทบาทหลากหลายที่บุคคลกระทำ เป็นความรู้สึกให้ค่าตัวเองอันยาวนานบนพื้นฐานการรับรู้ตัวเองที่ชัดเจน ดังนั้นตามการให้นิยามนี้ ระดับความนับถือตนเองที่ต่ำอาจแสดงได้ทางความรู้สึกทางลบที่เกี่ยวข้องเนื่องจากบทบาทหลากหลายที่บุคคลกระทำและการให้ค่าตัวเองที่ต่ำหรือการรับรู้ตัวเองที่ไม่ชัดเจน

คูเปอร์สมิธ⁽²⁶⁾ ให้นิยามความนับถือตนเองว่า เป็นการพิจารณาของบุคคลถึงความมีคุณค่าที่แสดงออกทางทัศนคติที่แต่ละคนมีต่อตัวเอง เป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่แต่ละคนถ่ายทอดสู่คนอื่นโดยการรายงานทางคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างเปิดเผยอื่นๆ

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อระดับความนับถือตนเอง⁽²⁷⁾

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อระดับความนับถือตนเองมี 2 ประเภท คือองค์ประกอบภายในตน และองค์ประกอบภายนอกตน

1. องค์ประกอบภายในตน

องค์ประกอบภายในตน หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคนที่มีผลทำให้ความนับถือตนเองของแต่ละคนแตกต่างกัน องค์ประกอบภายในตนประกอบด้วย

1.1 ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพบางลักษณะมีส่วนช่วยให้เกิดความนับถือตนเองเพิ่มมากขึ้น และบางลักษณะเชื่ออำนาจให้คุณค่าแก่บุคคลประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่บุคคลนั้นให้คุณค่า เช่น ความงาม ความแข็งแรงและความรวดเร็ว บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดีจะมีความพึงพอใจในตนเองมากกว่าบุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพที่ไม่ดี อย่างไรก็ตาม ลักษณะทางกายภาพจะมีความสัมพันธ์กับความนับถือตนเองหรือไม่ขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมนั้นๆด้วย

1.2 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และการกระทำ ลักษณะต่างๆดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์และช่วยส่งเสริมให้บุคคลประสบความสำเร็จทั้งในโรงเรียนและในสังคม ซึ่งส่งผลต่อความนับถือตนเอง

1.3 ภาวะทางอารมณ์ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจ ความรู้สึกเป็นสุข ความวิตกกังวล ฯลฯ ของบุคคล ภาวะทางอารมณ์ดังกล่าวเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น แล้วส่งผลต่อการประเมินตัวเอง บุคคลที่ประเมินตัวเองไปในทางที่ดี จะแสดงความรู้สึกและสื่อความพึงพอใจตลอดจนภาวะอารมณ์ทางด้านบวกออกมา ในขณะที่บุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางที่ไม่ดี จะไม่มีความพึงพอใจในภาวะปัจจุบันของตนเอง มองว่าตนเองไม่สามารถประสบความสำเร็จในอนาคตได้

1.4 ค่านิยมส่วนบุคคล บุคคลจะประเมินตัวเองกับสิ่งที่ตนเองให้คุณค่า ให้ความสำคัญ บุคคลที่ให้คุณค่าแก่ความสำเร็จทางการเรียน ถ้าเขาประสบความสำเร็จล้มเหลวทางด้านนี้จะส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเขา

1.5 ความทะเยอทะยาน การประเมินตัวเองมีพื้นฐานมาจากการเปรียบเทียบผลงานและความสามารถของตนกับมาตรฐานส่วนตัวที่ตั้งเกณฑ์ไว้ ถ้าบุคคลมีผลงานและความสามารถตรงตามเกณฑ์ หรือดีกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บุคคลจะเกิดความนับถือตนเองในทางตรงกันข้าม ถ้าผลงานและความสามารถของเขาไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บุคคลจะมีความรู้สึกที่ตนเองล้มเหลว ซึ่งจะส่งผลต่อความนับถือตนเองของเขา

2. องค์ประกอบภายนอกตน

องค์ประกอบภายนอกตน หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งส่งผลให้บุคคลเกิดความนับถือตนเองที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมภายนอกดังกล่าวประกอบด้วย

2.1 ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อเด็กในการพัฒนาความนับถือตนเอง คือ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และเด็ก โดยอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมดังนี้

2.1.1 การที่พ่อแม่ยอมรับเด็กทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกและคุณค่าอย่างที่เป็นอยู่

2.1.2 การที่พ่อแม่กำหนดขอบเขตการกระทำไว้อย่างชัดเจน และดูแลให้เด็กทำตาม ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย

2.1.3 การที่พ่อแม่ให้ความนับถือ ให้ความสำคัญอิสระแก่เด็กในขอบเขตการกระทำที่กำหนดให้ และเน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ

2.2 โรงเรียนและการศึกษา การที่ครูเปิดโอกาสให้เด็กสามารถทำกิจกรรมต่างๆได้อย่างอิสระโดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบที่วางไว้ การให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาความนับถือตนเองของเด็ก

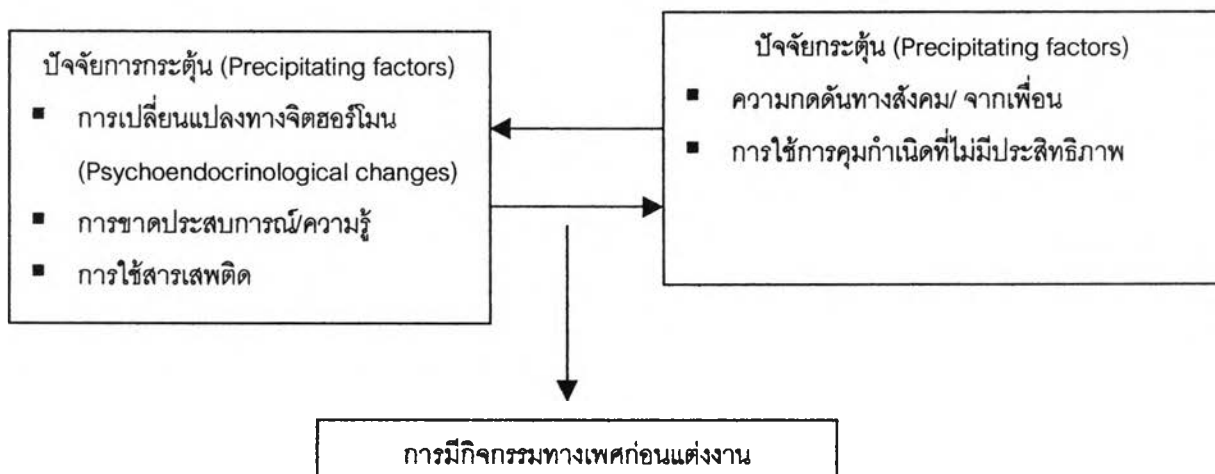
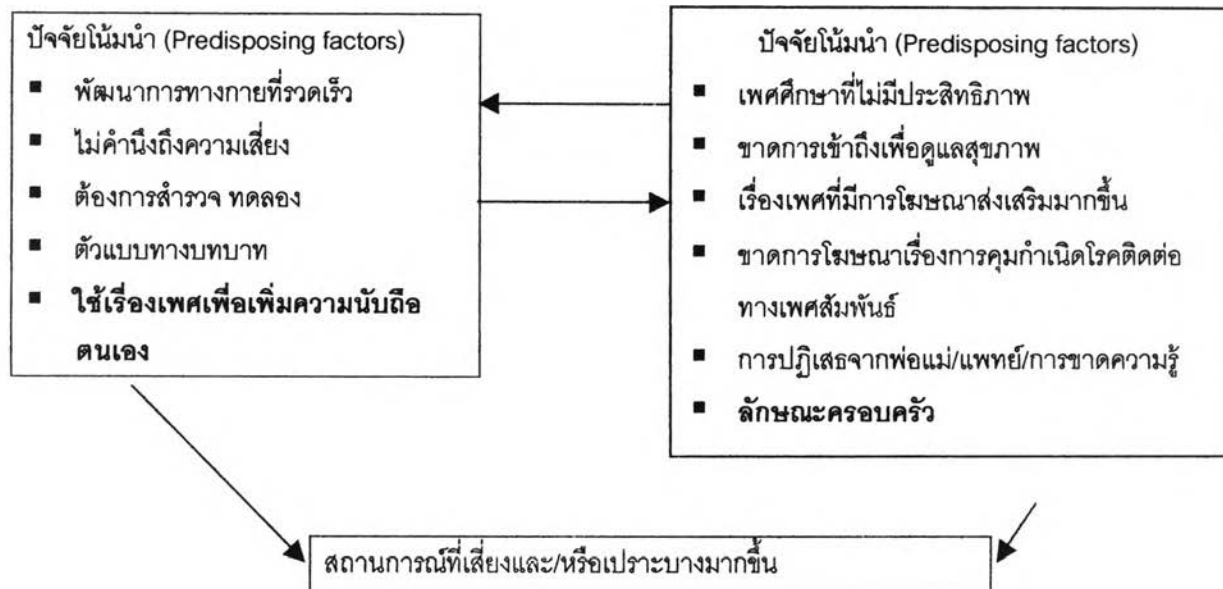
2.3 กลุ่มเพื่อน การมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในสังคม จะช่วยให้บุคคลพัฒนาความนับถือตนเอง โดยการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงของตนเองกับบุคคลอื่นทางด้านทักษะ ความสามารถ พรสวรรค์และความถนัด ดังนั้นการเป็นสมาชิกในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนในวัยเดียวกัน จึงมีอิทธิพลต่อความนับถือตนเองของเด็ก

ตอนที่ 5

ปัจจัยพื้นฐานในการมีกิจกรรมทางเพศก่อนสมรส⁽²⁸⁾

ปัจจัยทางกาย จิต สังคม (ปัจจัยภายใน)

ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม (ปัจจัยภายนอก)

ตอนที่ 6

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คาร์จาวาลและคณะ⁽²⁹⁾ ทำนายนโยบายที่ช่วยชะลอการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของวัยรุ่น จากทัศนคติ, มาตรฐานทางสังคม และความสามารถส่วนบุคคลที่จะงดการมีเพศสัมพันธ์ (abstinence) พบว่าวัยรุ่นที่มีทัศนคติทางบวกและความเชื่อที่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน รวมทั้งกลุ่มที่พ่อแม่จบการศึกษาจากวิทยาลัย เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์ในระยะ 2 ปี ต่อมาน้อยกว่า และแนะนำการบำบัด (intervention) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อชะลอการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอาจนำปัจจัยทางจิตสังคม โดยเฉพาะทัศนคติและมาตรฐานเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพได้

บายนัม⁽³⁰⁾ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกชาวแอฟริกันอเมริกันกับผลทางด้านเพศของลูกวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกที่เป็นไปในทางบวก, การอบรมทางสังคม และการดูแลหรือความเข้มงวด มีแนวโน้มเกี่ยวข้องกับผลทางเพศที่เป็นไปในทางบวก เช่นการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกช้าลงและการมีพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยง

วิทเบ็ค, โยเดอร์, ฮอยท์ และคอนเกอร์⁽³¹⁾ ศึกษาปัจจัยที่ทำนายการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรในวัยรุ่นเกรด 8 ถึง 10 พบว่า ความสัมพันธ์ที่ไม่มีคุณภาพระหว่างพ่อแม่กับลูก มีผลต่ออายุในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกมากกว่าความสัมพันธ์ที่ดี

มิลเลอร์และคณะ⁽³²⁾ สัมภาษณ์วัยรุ่นประมาณ 2-3 พันคน อายุ 15 ถึง 18 ปี และพ่อแม่ เพื่อศึกษาว่าระเบียบวินัยของพ่อแม่สัมพันธ์กับการยินยอมทางเพศของลูกอย่างไร พบว่าได้ผลตามที่ตั้งสมมุติฐานไว้ คือการยินยอมทางเพศจะสูงสุดในวัยรุ่นที่พ่อแม่ไม่เข้มงวดหรือไม่ มีกฎเกณฑ์ในการเที่ยว แต่วัยรุ่นที่พ่อแม่เข้มงวดมากและมีกฎเกณฑ์ในการเที่ยวมาก จะยินยอมทางเพศมากกว่ากลุ่มที่พ่อแม่เข้มงวดปานกลาง

แตริสและเซมิน⁽³³⁾ ศึกษาผลจากรูปแบบการเลี้ยงดูของแม่ต่อความมีประสิทธิภาพทางเพศและประสบการณ์ทางเพศของลูก และดูว่าความมีประสิทธิภาพทางเพศสัมพันธ์กับประสบการณ์ทางเพศหรือไม่ พบว่าความผูกพันของแม่นำมาสู่ระดับความมีประสิทธิภาพทางเพศที่สูงกว่า ขณะที่การควบคุมของแม่สัมพันธ์กับระดับความมีประสิทธิภาพทางเพศที่ต่ำกว่า และพบว่าความมีประสิทธิภาพทางเพศส่วนตัวสัมพันธ์กับระดับประสบการณ์ทางเพศที่สูงกว่า

แทรวิส⁽³⁴⁾ ศึกษาคุณภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกและการถ่ายทอดค่านิยมเรื่องเพศระหว่างรุ่น พบหลักฐานว่าแม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติเรื่องเพศของลูกบ้าง แต่ผลที่ได้มักพบในครอบครัวที่คุณภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกสูง มากกว่าพบในครอบครัวที่คุณภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกต่ำ

แทรวิส,เซมินและบ็อค⁽³⁵⁾ ศึกษาผลของคุณภาพปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวและการถ่ายทอดค่านิยมเรื่องความยินยอมทางเพศระหว่างรุ่น พบว่าการถ่ายทอดค่านิยมระหว่างรุ่นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกที่ดีและเศรษฐฐานะสัมพันธ์กับการยินยอมทางเพศของวัยรุ่นน้อยกว่า ส่วนตัวแปรอายุสัมพันธ์กับการยินยอมทางเพศในกลุ่มที่คุณภาพปฏิสัมพันธ์สูงมากกว่าในกลุ่มที่คุณภาพปฏิสัมพันธ์ต่ำ

เฟลด์แมนและบราวน์⁽³⁶⁾ ตรวจสอบความเป็นไปได้ที่พ่อแม่จะมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางเพศของลูกโดยอ้อม ผ่านทางการขัดเกลาทางสังคมด้านวิธีการปรับตัวและลักษณะบุคลิกภาพ พบว่าการเรียนรู้ที่จะระงับไม่มีเพศสัมพันธ์ (abstinence) รวมทั้งความสามารถในการเลื่อนความพึงพอใจ, การยับยั้งความก้าวร้าว, การฝึกควบคุมสิ่งกระตุ้น, ความเกรงใจผู้อื่น และความรับผิดชอบ เป็นปัจจัยที่ประสานรูปแบบปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวและการแสดงออกเรื่องเพศของวัยรุ่นชาย การประเมินสิ่งแวดล้อมในครอบครัวของเด็กชายเกรด 6 อีก 4 ปีต่อมา พบว่าเด็กที่อดกลั้นต่ำ, มาจากครอบครัวที่สนับสนุนน้อยกว่า, พ่อไม่ยอมรับลูกและพ่อแม่เลี้ยงลูกตามอารมณ์ จะมีจำนวนคู่เพศสัมพันธ์ช่วงวัยรุ่นตอนกลางมากกว่าเป็นที่ชัดเจนว่าอิทธิพลของพ่อแม่ที่มีต่อลูกในเรื่องเพศนั้นมีแนวโน้มเป็นไปในทางอ้อมมากกว่าการสื่อสารเรื่องเพศโดยตรง

ทรีโบซ์⁽³⁷⁾ พบว่าเครือข่ายทางสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศและการคุมกำเนิดของวัยรุ่น เครือข่ายทางสังคมนี้รวมถึงการอภิปรายกับพ่อแม่และเพื่อนเรื่องเพศและความเห็นชอบของพวกเขาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น เพื่อนมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นในช่วงมัธยมปลายและลดลงเมื่อวัยรุ่นเข้าวิทยาลัย ส่วนอิทธิพลของพ่อแม่มีส่วนมากขึ้นเรื่อยๆ พบว่าวัยรุ่นหญิงมักอภิปรายเรื่องเพศกับแม่และเพื่อน และจะปรับตัวให้เข้ากับความเห็นของพ่อแม่มากกว่าวัยรุ่นชาย ส่วนวัยรุ่นชายมักอภิปรายเรื่องเพศกับพ่อ มีทัศนคติเรื่องเพศแบบยินยอมและมีประสบการณ์ทางเพศมากกว่าวัยรุ่นหญิง สำหรับวัยรุ่นหญิงนั้น

พฤติกรรมทางเพศและการคุมกำเนิดวัดได้ผ่านทางทัศนคติและความรู้ของตัววัยรุ่นเอง แต่วัยรุ่นชายพบว่าพ่อแม่มีผลต่อทัศนคติเรื่องเพศ แต่ทัศนคติเรื่องเพศและความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดไม่สามารถทำนายพฤติกรรมทางเพศและการคุมกำเนิดได้

เช็ค⁽³⁸⁾ ศึกษาสภาพแวดล้อมในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยการรับรู้รูปแบบการเลี้ยงดูของพ่อแม่ การทำหน้าที่ของครอบครัวและความขัดแย้งกับพ่อแม่ กับสุขภาพจิต การปรับตัวที่โรงเรียนและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น 365 คน พบว่า สภาพแวดล้อมในครอบครัวทั้ง 3 ด้าน สัมพันธ์กับสุขภาพจิต การปรับตัวที่โรงเรียน และพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

มาร์ธา⁽³⁹⁾ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำหน้าที่ของครอบครัวกับความเสี่ยงทางจิตสังคมของวัยรุ่น พบว่า ความสัมพันธ์แบบสนับสนุนค้ำจุน (supportive relationship) และการสื่อสารที่พอเพียงระหว่างพ่อแม่กับลูกนั้นสัมพันธ์กับการเกิดหรือการลดความเสี่ยงทางจิตสังคมในวัยรุ่น

เคนเนดี⁽⁴⁰⁾ ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวแบบที่จะอธิบายพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น พบว่า การถ่ายทอดค่านิยมเรื่องเพศของพ่อแม่มาสู่วัยรุ่นนั้นมักจะมาจากพ่อหรือแม่ฝ่ายที่มีเพศตรงข้ามกับเด็ก

ลีดเดอร์⁽⁴¹⁾ ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุ 12 ถึง 21 ปี โดยถามความเห็นของเด็กหญิงเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ความนับถือตนเองและการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อพ่อและแม่ของวัยรุ่นกลุ่มตั้งครรภ์และกลุ่มไม่ตั้งครรภ์ โดยกลุ่มไม่ตั้งครรภ์ประเมินสัมพันธภาพของตัวเองกับพ่อแม่ไปในทางบวกมากกว่าอีกกลุ่ม แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างความนับถือตนเองในสองกลุ่ม

เฮเยสและฟอรัส⁽⁴²⁾ พบว่าระดับความนับถือตนเองที่ต่ำมักจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรสของวัยรุ่น และมีแนวโน้มเกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมากกว่าปัจจัยอื่นๆ และพบว่าเมื่อระดับความนับถือตนเองลดลง ทัศนคติและพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นจะเป็นแบบยินยอมมากขึ้น ผลจากการศึกษาชี้ว่า วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์มักมีลักษณะเป็นนักเรียนที่ไม่ค่อยน่าสนใจ, มีความนับถือตนเองต่ำ, ขาดทักษะพื้นฐาน,

ต้องการให้คนรักหรือต้องการให้ความรัก, มาจากครอบครัวที่มีทำหน้าที่ไม่ดี หรือเคยถูก
กระทำทารุณทางเพศ